

Право на соціальний захист в Україні може бути захищене в адміністративному і судовому порядку.

В адміністративному порядку спори розглядаються органами, які наділені відповідною компетенцією щодо надання пенсій, соціальних допомог, соціальних послуг, Пенсійним фондом України та його управліннями, фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування, управліннями праці та соціального захисту державних адміністрацій, Міністерством соціальної політики України та ін.

Важливо також підкреслити позицію Суду, що економічні проблеми не дають підстав для невиконання обов'язку, державний орган не вправі посилатися на відсутність фінансових засобів для виправдання невиконання судових рішень про виплату сум заборгованості.

Отже, це є ще одним доказом того, що норми, закріплені Конституцією держави, повинні застосовуватись на практиці, а не залишатись звичайними деклараціями. І у випадку, якщо гарантії реалізації права не діють на практиці, потрібно захищати це право в судовому порядку.

ПРИМІЧ Д. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри трудового права та права соціального забезпечення,
кандидат юридичних наук

ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ ЯК СУБ'ЄКТИ ПРАВА НА КОЛЕКТИВНІ ПЕРЕГОВОРИ І УКЛАДАННЯ КОЛЕКТИВНИХ УТОД

У системі соціального діалогу держава виступає, з одного боку, як роботодавець, а з іншого — як носій загальнодержавних інтересів у формуванні реалізації соціальної та економічної політики, регулюванні трудових, соціальних, економічних інтересів. Інтереси держави у системі соціального діалогу представляють органи виконавчої влади.

У сучасній науці трудового права правовий статус державних органів як суб'єктів трудового права досліджують С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко, Л. І. Лазор, А. М. Слюсар, І. І. Шамшина, К. В. Гончарова та ін.

Як відзначають С. М. Прилипко і О. М. Ярошенко, діяльність держави, в тому числі й у сфері праці, відповідно до принципу поділу влади здійснюється в трьох основних формах. Законодавча форма діяльності полягає в розробці та прийнятті законодавства про працю; виконавча — у нагляду та контролі, прийнятті актів управління; юрисдикційна — в участі органів у вирішенні індивідуальних та колективних

трудових спорів (Прилипка С. М. Ярошенко О. М. Трудове право України: Підручник. 4-те вид., перероб. І доп. — Харків: видавництво «ФІНІ», 2011. — С. 168–178). Вчені також виділяють нову функцію держави організація та проведення на практиці принципу соціального партнерства. На думку вчених, цей принцип так чи інакше держава покликана реалізувати під здійснення всієї своєї діяльності — законодавчої, виконавчої, юрисдикційної. Окрім цього, вона повинна виступати у специфічній якості — як суб'єкт публічної влади, що взаємодіє з іншими суб'єктами на засадах рівності.

На мою думку, правильною є позиція вчених, які вважають державні органи (а не державу) суб'єктами трудового права, трудово-правовий статус яких має низку особливостей. Як відзначає І. І. Шамшина, правосуб'єктність державних органів виникає з моменту їх створення на підставі відповідного нормативно-правового акта. Крім того, має місце збіг їх об'єктивного і суб'єктивного трудово-правового статусу: нормативно-правовий акт, що закріплює статус державного органу, спрямований не на абстрактну особу, а на конкретний державний орган; цей орган не може бути потенційним учасником правовідносин у сфері застосування найманої праці — він є реальним суб'єктом, учасником цих відносин із моменту свого створення (Шамшина І. І. Суб'єкти трудового права: правове регулювання в умовах ринкових відносин: Монографія. — Луганськ: Вид-во «Література», 2010. — С. 61).

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про соціальний діалог в Україні» органи виконавчої влади визнано стороною соціального діалогу. Отже, суб'єктами права на колективні переговори і укладення колективних угод слід вважати не державу, а зазначені органи: суб'єктом сторони органів виконавчої влади у колективних переговорах з укладення генеральної угоди є Кабінет Міністрів України; на галузевому і територіальному рівнях суб'єктами сторони органів виконавчої влади визначено відповідні центральні органи виконавчої влади і місцеві органи виконавчої влади.

При цьому слід відзначити, що органи виконавчої влади є суб'єктами права на колективні переговори і укладення колективних угод у тих випадках, коли вони виступають в якості роботодавців. Незважаючи на особливості їх статусу як носіїв публічної влади, у колективних переговорах з укладення угод вони беруть участь на рівних засадах із профспілковою стороною і стороною роботодавців.

На державному рівні інтереси сторони власників у генеральній угоді до 1998 року представляв виключно Кабінет Міністрів України. У Генеральній угоді на 2010–2012 роки Уряд входить до складу суб'єктів Сторони власників газом із Спільним представницьким органом сторони роботодавців на національному рівні, до складу якого увійшли всеукраїнські організації та об'єднання роботодавців.

На галузевому рівні суб'єктами сторони органів виконавчої влади є центральні органи виконавчої влади, наділені відповідними повноваженнями щодо управління державним майном. Після прийняття Закону України «Про колективні договори і угоди» сторону власників представляли галузеві міністерства, відомства, державні служби, департаменти.

Суб'єктами сторони органів виконавчої влади на територіальному рівні є місцеві органи виконавчої влади. Суб'єктами чинних територіальних угод є обласні, Київська міські державні адміністрації.

Аналіз суб'єктного складу сторін колективних угод усіх рівнів свідчить, що учасниками колективних переговорів галузевого і територіального рівнів є у переважній більшості підприємства, установи, організації, що входять до складу чи перебувають у сфері управління сторін генеральної угоди. Тому, якщо всеукраїнські об'єднання профспілок і організацій роботодавців мають розгалужену галузеву і територіальну структуру, вони повинні забезпечити координацію дій своїх членських організацій з метою впровадження ефективних механізмів реалізації домовленостей, досягнутих на національному рівні.

Відповідно до абзацу третього пункту 2 частини першої ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» Кабінет Міністрів України виступає стороною соціального діалогу на національному рівні, сприяє його розвитку, відповідно до закону проводить консультації з іншими сторонами соціального діалогу щодо проектів законів, інших нормативно-правових актів з питань формування і реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин.

Статтею 37 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» визначено, що відносини місцевих державних адміністрацій з об'єднаннями громадян. Згідно з частиною третьою зазначеної статті місцеві державні адміністрації є стороною соціального діалогу на територіальному рівні, сприяють розвитку соціального діалогу, відповідно до закону проводять консультації з іншими сторонами соціального діалогу.

Підпунктом 9 пункту «б» частини першої ст. 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачається участь органів місцевого самоврядування у соціальному діалозі, веденні колективних переговорів, укладенні територіальних угод, здійсненні контролю за їх виконанням, вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів) щодо підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території; реєстрація колективних договорів і угод. Водночас слід враховувати, що ст. 4 Закону України «Про соціальний діалог в Україні» передбачається щодо органів місцевого самоврядування можливість, а не обов'язковість бути стороною соціального діалогу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.